

LİSANS SEVİYESİNDEKİ MUHASEBE EĞİTİMİNDE İHTİSAS MUHASEBESİ DERSLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Dr. Öğr. Üyesi Nermin AKYEL^a
Dr. Öğr. Üyesi Şule YILDIZ^b

Ampirik Araştırma
(Empirical Research)

*Muhasebe ve Vergi
Uygulamaları Dergisi*
Nisan 2018; Özel Sayı: 253-271

ÖZ

20. yüzyılda başlayan küreselleşme pek çok alanda yenilik ve gelişmelere sebep olmuş, ticari faaliyetler ve bilim dünyası da küreselleşmenin etkisinde kalmıştır. Muhasebe, finans ve denetim alanları da küreselleşme rüzgarının etkisinde kalmıştır. Yaşanan bu gelişmeler kuşkusuz eğitim-öğretim plan ve programlarının da güncellenmesi ihtiyacını gündeme getirmiştir. Finansal raporlama alanında yaşanan gelişmeler, sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda muhasebe mesleğinde sigorta muhasebesi, banka muhasebesi, turizm işletmeleri muhasebesi, inşaat işletmeleri muhasebesi gibi özel uygulamalar gerektiren muhasebe ihtisas alanlarını ortaya çıkartmıştır. Ticari işletmelerin yanında, adı geçen ihtisas alanlarında sektörü tanıyan, güncel, teorik ve pratik bilgi ile donatılmış, mesleki beceriye sahip, yetişmiş muhasebecilere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanmasında önemli faktörlerden biri de, sektörün beklentilerine paralel ve ihtiyaçlara uygun olarak hazırlanmış ders plan ve programlarıdır.

Çalışmada, Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinin işletme bölümlerinde verilen muhasebe derslerinin söz konusu ihtisas alanlarını içerip içermediği incelenmiştir. Çalışmanın muhasebe eğitimindeki sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda oluşturulacak ders planları hakkında ilgili birim yöneticilerine kaynak oluşturacağı düşünülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin kendilerini bekleyen yeni çalışma alanlarına yönelik derslere yönelmelerinin sağlanması ve muhasebe akademisyenlerinin de bu alanlarda verilecek dersler için kendilerini yenilemeleri ve eğitmeleri gerekliliği konusunda farkındalıklarının artırılması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Muhasebe Eğitimi, Muhasebe Dersleri, İhtisas Muhasebesi, Lisans Eğitimi

JEL Kodları: A22, I20, M41

* Bu makale, 13-17 Aralık 2017 tarihinde Erzurum'da düzenlenen 4.Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Kongresinde sunulmuş olan özet bildirinin genişletilmiş tam metnidir.

^a Sakarya Üniversitesi, Geyve Meslek Yüksekokulu, nakyel@sakarya.edu.tr

^b Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, kasapoglu@sakarya.edu.tr

THE EVALUATION OF SPECIALIZED ACCOUNTING COURSES IN ACCOUNTING EDUCATION AT UNDERGRADUATE LEVEL

ABSTRACT

The globalization that started in the 20th century caused innovation and development in many areas, and the world of commercial activity and science were also influenced by globalization. The fields of accounting, finance and audit were also affected by the globalization wind. These developments undoubtedly created the need to update education plans and programs. The developments in the field of financial reporting brought up the areas of accounting specialization that require special applications such as insurance accounting, bank accounting, tourism accounting, construction accounting in the accounting profession in line with sectoral needs. In addition to commercial enterprises, there is a need for educated accountants who are equipped with current, theoretical and practical knowledge, professional skills, and who know the sector in these specialized fields. One of the important factors in meeting this need is preparing lesson plans and programs in line with the expectations of the industry and in accordance with the needs.

In the study, it was examined for revealing whether the accounting courses given in the business departments of the state and private universities in Turkey include such specialized areas or not. This research is considered as a resource for the relevant managers about the lesson plans to be formed in line with the sectoral needs in the accounting education. It is also expected that students will be encouraged to attend classes for new domains, and that accounting academics will be more aware of the need for self-refreshment and training for the courses in these areas.

Keywords: Accounting Education, Accounting Courses, Specialized Accounting, Undergraduate Education

JEL Codes: A22, I20, M41

1. GİRİŞ

İşletmelerin zamanında, doğru ve güvenilir muhasebe bilgi ihtiyacını karşılama görevini üstlenen ve bu görevi yerine getirirken “kayıt”tan “analiz ve yorumlama”ya kadar farklı işlevleri bünyesinde barındıran muhasebe bilgi sistemi, içinde bulunduğu sektöre göre farklı özelliklere ve uygulamalara sahiptir. Bu sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerde hakim olan muhasebe süreci, temel muhasebe ilke ve esaslarına ek olarak sektöre ilişkin özel uygulamalar gerektirdiği için “ihtisas muhasebe” alanları olarak ifade edilen muhasebe sistemlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İşleyiş ve özellikleri ticaret ve üretim işletmelerinden farklı olan ve bu farklılığın muhasebe uygulamalarına yansıdığı bu kurumlara örnek olarak bankalar, sigorta işletmeleri, turizm işletmeleri, inşaat işletmeleri ve devlet kuruluşları gösterilebilir. Gerek istihdam oluşturma potansiyelleri gerekse milli ekonomi içindeki rolleri düşünüldüğünde, bu kuruluşların muhasebe uygulama ihtiyaçlarının değerlendirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Teknoloji ve ekonomideki hızlı değişim, küresel ortamda yaşanan rekabet baskısı, finansal raporlama ve denetim alanındaki gelişmeler, ticaret işletmelerindeki muhasebe süreci yanında bu sektörlerdeki işletme faaliyetlerinin de içeriğini etkilemiş ve muhasebe bilgi ve raporlarının önemi artmıştır. Bu doğrultuda, söz konusu sektörlerdeki şirketlerin muhasebe ve finansal raporlama faaliyetlerini etkin bir şekilde yürütebilecek, sektörü tanıyan, sektöre ilişkin ulusal ve uluslararası düzenlemelere hakim muhasebe meslek mensubu ihtiyacı söz konusu olmuştur. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi, meslek mensuplarının ihtisas muhasebe alanlarında ortaya çıkan gelişmelere uyum sağlayabilmesi ve değişiklikleri uygulayabilmesi bu konularla ilgili eğitim almaları ve kendilerini bu konularda geliştirmeleri ile mümkündür. Yükseköğretimde muhasebe eğitiminin en yoğun şekilde verildiği yer olan fakültelerin işletme bölümlerinde okutulan derslerin ihtisas muhasebe alanlarını da kapsamaları ve potansiyel birer meslek elemanı olan öğrencileri bu alanlardaki iş fırsatlarına (profesyonel kariyer ve mesleki sınavlar) en iyi şekilde hazırlayacak şekilde tasarlanması ve ders içeriklerinin bu yönde geliştirilmesi oldukça önemlidir.

Bu kapsamda çalışmanın amacı, “banka muhasebesi, sigorta muhasebesi, turizm işletmeleri muhasebesi, inşaat işletmeleri muhasebesi ve devlet muhasebesi” olmak üzere beş başlık altında incelenen ihtisas muhasebe alanlarına yönelik üniversite düzeyindeki muhasebe eğitiminin mevcut durumunun ve işletme bölümleri ders plan ve programlarında gerekli derslerin verilme düzeyinin tespitidir. Çalışmanın, öğrenciler açısından ihtisas muhasebe alanları hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu alanlara ilişkin derslere yönelmelerinin sağlanması noktasında fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, ortaya çıkan sonuçlar üniversitelerin ilgili birim yönetimleri için, ders plan ve programlarında yeterli ölçüde yer almayan ihtisas muhasebe alanlarına yönelik derslerin artırılması konusunda kaynak oluşturabilecektir.

2. MUHASEBE İHTİSAS ALANLARININ MUHASEBE EĞİTİMİNDEKİ ÖNEMİ

Lisans seviyesinde muhasebe eğitiminin ilk aşamasında verilen genel muhasebe ve devamı niteliğindeki, envanter-bilanço, maliyet muhasebesi ve yönetim muhasebesi derslerinde, konular ağırlıklı olarak ticaret ve üretim işletmeleri esas alınarak anlatılmaktadır. Banka ve sigorta gibi diğer bazı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerde ise, hem kayıt şekli ve dönemi, hem de hesaplama teknikleri açısından özel uygulama gerektiren bir muhasebe süreci söz konusu olduğu için farklı muhasebe sistemleri ortaya çıkmıştır.

Ülkemiz ekonomisi içinde önemli bir paya sahip olan bu sektörler içinde faaliyet gösteren işletmeler için uygulanan muhasebe sistemleri genellikle “ihtisas muhasebe alanları” olarak nitelendirilmektedir. İşletmelerin kendine özgü özellikleri ve faaliyetleri sebebiyle bu şekilde adlandırılan ihtisas muhasebe alanları, bu çalışmada temel olarak “banka muhasebesi, sigorta muhasebesi, turizm işletmeleri muhasebesi, inşaat işletmeleri muhasebesi ve devlet muhasebesi” olarak beş kategoride ele alınmıştır. Bunlara ek olarak sayılan tüm başlıkları kapsayacak şekilde sektör ayrımına gitmeden“ ihtisas muhasebesi” başlığı da incelenmiştir.

Söz konusu sektörlerde muhasebe uygulamalarının etkin yürütülmesinde karşılaşılabilecek en önemli sorun, sektöre özgü özellikler nedeniyle muhasebe kayıt ve raporlarının ticaret ve üretim işletmeleri muhasebe sistemine göre karmaşık ve teknik bilgiler içeriyor olmasıdır. Özellikle birinci sınıftan itibaren belli bir hesap planı ve hesap sistematığı ile kayıt yapan öğrenciler için, yeni hesap planları ve işlemler içeren ihtisas muhasebe uygulamalarını anlamak zor olabilmektedir. Bu noktada muhasebe meslek mensuplarına verilecek işbaşı eğitimlerinin yanında, lisans düzeyinde muhasebe eğitimi kapsamında verilen derslerin ve içeriklerinin ihtisas muhasebe alanlarını içerecek şekilde düzenlenmesi önemlidir. Bu sektörlerdeki işletmelerin ihtiyaçları göz önüne alınarak bir muhasebe eğitim programı oluşturulması, öğrencilerin iş dünyasına geçişlerini kolaylaştırarak, istihdamının artmasına katkıda bulunacaktır. Muhasebe mesleğinin bir nevi türevi olarak yeni iş imkânları sunan bu uzmanlık alanlarına, öğrencilerin- meslek mensuplarının ilgi göstermesi, söz konusu alanlarda bilgi ve becerilerini arttırmaya yönelik çaba içinde olmaları önemlidir.

Aşağıda çalışmada esas alınan her bir ihtisas muhasebe alanına kısaca değinilmiştir:

Banka Muhasebesi

Ekonomideki rolleri, yaptıkları işlem ve sundukları hizmetlerin niteliği, maruz kaldıkları risklerin çeşitliliği, faaliyetlerinin yasalarla ve idari kararlarla düzenlenmesi, yaşanan krizlerde en fazla etkilenen finans sektöründe bulunmaları nedenleri ile bankaların muhasebe bilgi sistemleri farklılıklar göstermektedir (Akgüç, 2011: s.26).

Banka muhasebesi, bankaların faaliyet konuları olan para, kredi, kıymetli evrak işlemlerinin belirli bir hesap planı esas alınarak muhasebeleştirilmesini ele alan bir özel muhasebe dalıdır (Benligiray, 2009:13; Sipahi, 2011:10). Bankalar tarafından gerçekleştirilen işlemlerin etkin şekilde izlenmesi, banka bilgi kullanıcıları ve denetim otoriteleri açısından büyük önem arz etmektedir. Bu noktada, bankaların işlemlerinin kayıt altına alınması, raporlanması ve denetlenmesi konuları bankalar içinde belli usul ve esaslara göre olmalıdır (Yıldırım, 2008: s.25).

Bankalar çalışmalarına verecekleri yöne göre ülkedeki ekonomik faaliyetlerin doğru ve faydalı şekilde gelişmesini sağlayabilecekleri gibi aksi durumlarda enflasyonist eğilimlerin harekete geçmesine veya ekonomik faaliyetlerin zararlı bir şekilde daralmasına neden olabilirler (Sipahi, 2011:9). Finansal piyasalarda yaşanan krizler, finansal piyasalarda güvenilir ve ihtiyaca uygun muhasebe bilgisinin bankacılık sektörü açısından da ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Muhasebe bilgilerinin, bankacılar tarafından etkin şekilde kullanılması, yaşanması muhtemel krizleri engelleyecek ya da etkisini azaltacaktır. (Ünal, 2013: s.211).

Bankacılık sektörünün ve bankacıların muhasebe bilgi ihtiyaç ve beklentisi, zaman içinde muhasebe eğitimindeki değişmelere paralel olarak değişme göstermiştir. İbiş ve Çoban Çelikdemir 2011 yılında, bankacılık sektörünün muhasebe eğitiminden beklentilerini tespit etmek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada, genel muhasebe, banka muhasebesi, banka tek düzen hesap planı, kayıt araçlarının tanınması, vergi mevzuatı ve işlemleri, MS/Office programları, kredilendirme süreci, değerlendirme işlemleri, TFRS vb. konuların bankacılık sektörü için önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine, bu çalışmaya göre muhasebe eğitiminde üniversite-bankacılık sektörü işbirliğiyle; eğitimlerin

verilmesi, öğrencilere staj imkanı sağlanması, muhasebe ile ilgili sempozyum-seminer düzenlenmesi, sertifika programları ve kariyer günleri düzenlenmesi yararlı olacaktır (İbiş ve Çoban Çelikdemir, 2011: s.24-25). Benzer şekilde Ünal (2013), çalışmasında bankacılık sektörünün muhasebe eğitiminden beklentilerini araştırmıştır. Çalışma sonucunda, muhasebe derslerinin bankacıların ihtiyaçlarını tam olarak karşılamadığı, kredi taleplerini değerlendirmede muhasebe grubu derslerinin yeterli olmadığı ve muhasebe grubu dersleri ile bankacılık uygulamaları arasında çelişkiler olabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Ünal, 2013: s.221).

Sigorta İşletmeleri Muhasebesi

Sigorta sektörü finans sektörünün önemli bir parçası olmasının yanı sıra, uzun vadeli fon oluşturulması, tasarruf oranlarını etkilemesi ve sermaye birikimine katkıda bulunması açısından önemlidir. Sigorta sektörü ile bireysel ve kurumsal olarak sahip olunan varlıklara, ulusal ve uluslararası ticaret unsurlarına teminatlar verilmesi, olası hasar durumlarında da ciddi bir destektir. Sigortacılık sektörünün ekonomi içerisinde önemli bir alt sektör olması sigortacılık alanında uzmanlaşmış, nitelikli eleman istihdam sorununu da gündeme getirmiştir (Hayırsever Baştürk, 2016: s.216). Sigorta işlemlerinin kendine özgü özellikleri, sigorta işletmelerinin muhasebe sistemini ve mali tablolarında yer alan bilgileri etkilemektedir.

Sigorta işletmelerinde faaliyetlerin önemli bir bölümü, acente ve prodüktörler aracılığıyla yürütüldüğünden (özellikle acenteler, sigorta işletmesi adına poliçe düzenlemek, prim tahsil etmek gibi işlemleri yerine getirmektedirler) sigorta işletmesi ile araçlar arasındaki muhasebe organizasyonunun iyi düzenlenmiş olması gerekir. Yine, sigorta işletmesi faaliyet gösterdiği her bir sigorta branşından elde ettiği gelirleri, bu branşlara ait giderleri ve branşlar itibarıyla faaliyet sonuçlarını bilmek isteyeceklerdir. Sigorta işletmesinin muhasebe sisteminin bu bilgileri içerecek şekilde çalıştırılması gerekmektedir (Benligiray, 2009: s.108). Türkiye’de sigorta şirketleri Sigortacılık Kanunu’na tabi olduklarından, finansal tablolarını hazırlarken de hem bu alandaki yasal düzenlemelere hem de TFRS’ ye uygun davranmalıdır. Bu nedenle üretim ve ticaret şirketlerinin hazırladıkları finansal tablolardan farklı yapıda olan tablolarda sigorta şirketine özgü hesap kalemleri bulunmaktadır (Şişmanoğlu ve Arıkboğa, 2011: s.103).

Sigortacılık sektöründeki mali işlemler çok çeşitli olduğundan, tam olarak anlaşılabilmesi için, bu konuda derinlemesine ve ayrıntılı bilgiye sahip olunması gerekmektedir. Bu nedenle sektörün ihtiyaçları doğrultusunda yetişmiş muhasebe meslek mensuplarının varlığı oldukça önemlidir.

İnşaat İşletmeleri Muhasebesi

İnşaat sektörü muhasebesinde, büyük inşaat projelerinin yapımının genellikle uzun bir döneme yayılması nedeniyle, inşaat faaliyetlerinin muhasebe işlemlerinde esas konu, proje gelir ve maliyetlerinin inşaat süresi kapsamındaki muhasebe dönemleriyle ilişkilendirilmesidir (Acar, 2011: s.263).

İnşaat taahhüt işletmelerinde muhasebenin temel görevleri, proje maliyetlerinin/bunlardan sağlanan karların ayrı ayrı tespiti, projeler için teklif sırasında yapılan maliyet tahminleri ile fiili maliyet karşılaştırması ve mali tabloların düzenlenmesidir (Benligiray, 2009: s.167).

İnşaat sektörü kendine has özelliklere sahip dinamik bir sektör olarak ekonominin lokomotif konumundadır. Gerek bu özellikleri gerekse de yabancı ülkelerde faaliyette bulunmaktan kaynaklanan riskler, inşaat işletmeleri yönetimin ilgisini muhasebe verilerine daha fazla çekmekte ve yüksek maliyetli işlerin hızlı yapılması/anlık bilgi ihtiyacının karşılanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle muhasebe bilgi sisteminin ve muhasebe elemanlarının bu ihtiyaca cevap verecek şekilde organize olmaları önemlidir (Acar, 2011: s.257).

Ülkemizde toplam yatırımlar içinde önemli bir paya sahip olan inşaat sektörü hakkında bilgisi olan, sektöre özgü ulusal ve uluslararası düzenlemelere hakim, bu düzenlemeleri geleneksel muhasebe sistemi uygulamaları ile bütünleştirecek, sektöre yönelik muhasebeci, denetçi, bütçe-maliyet uzmanı gibi bilinçli ve eğitilmiş meslek mensuplarına gereksinim her zaman olacaktır.

Turizm İşletmeleri Muhasebesi

Son yıllarda ülkemizde birçok modern ve yeni otellerin inşaatı ile otelcilik sahasının popüler bir yatırım haline gelmiş olması, özel muhasebe ve turizm bilgisi gerektiren otel muhasebesini de önemli bir ihtisas muhasebesi haline getirmiştir (Çetiner, 2002: s.1). Hizmet işletmeleri içinde yer alan konaklama işletmeleri muhasebesine özellik katan farklılıklardan başlıcaları, odalar, yiyecek, içecek vb. birden çok

gelir departmanlarının bulunması ve bu departmanların her birinin otelin toplam karına olan katkı payının saptanmaya çalışılmasıdır (Benligiray, 2009: s.250). Konaklama muhasebe sistemi, gelirlerin kontrolü ve kaydı, nakit ve kredi kartı işlemleri ve alacaklar olmak üzere üç temel konuda üretim ve satış işletmelerinden farklılık göstermektedir (Türksoy, 2011: s.23).

Konaklama işletmeleri, maliyetleri yönetebilmek için maliyet muhasebesine, karar alma noktasında ihtiyaç duydukları bilgiyi alabilmek için yönetim muhasebesine ve bunlar için temel oluşturan genel muhasebe bilgisine ihtiyaç duymaktadırlar (Süklüm, 2017: s.75). Konaklama sektöründe yapılan çeşitli araştırmalar hızla artan kalifiye eleman eksikliğine dikkati çekmekte olup bunlardan birisi de muhasebecilerdir. İşletme sahiplerine göre konaklama sektöründeki en önemli eksiklik lisans ve lisansüstü seviyede eğitim görmüş muhasebecilerin azlığıdır (Uyar ve Yelgen, 2012: s.327).

Çına Bal, Çil Koçyiğit ve Öztürk (2011), konaklama sektörünün muhasebe eğitiminden beklentilerini tespit etmeye çalıştıkları çalışmada, muhasebe eğitiminde turizm sektörü uygulamasına yönelik mesleki ders sayısının artırılması, ders içerikleri belirlenirken sektörün taleplerinin dikkate alınması, uygulama becerisi kazandırmaya yönelik kanuni defterlere kayıt ve muhasebe belgelerini düzenleme konularını kapsamaması, sektöre yönelik muhasebe paket programlarının kullanımının öğretilmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır (Çına Bal vd., 2011: s.253). Özellikle bu sektör için iyi bir maliyet kontrolü hizmeti verecek personel yetiştirilmesi büyük bir ihtiyaç olarak ifade edilmiştir (Çına Bal vd., 2011: s.254).

Benzer şekilde, Uyar ve Yelgen de (2012), çalışmalarında, konaklama sektörünün muhasebe eğitiminden beklentilerini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda, üniversitelerde muhasebe derslerinin içeriği belirlenirken konaklama işletmelerinin taleplerinin dikkate alınması ve turizm sektörü uygulamasına yönelik mesleki derslerin artırılması gerekliliği, ayrıca turizm sektöründe potansiyel eleman eksikliği olduğu sonucuna ulaşmışlardır. (Uyar ve Yelgen, 2012: s.344).

Sonuç olarak konaklama sektörünün, sektörü tanıyan, teorik ve pratik bilgiyle donanımlı, mesleki beceriyi kazanmış, yetişmiş muhasebe meslek mensubuna ihtiyacı vardır. Bir ihtisas muhasebesi olan konaklama sektör muhasebesine gerekli önem verilerek, üniversite-

sanayi işbirliğiyle sektörün ihtiyaçları dikkate alınarak muhasebe eğitimi planlanmalıdır (Çına Bal vd., 2011: s.254). Aksi takdirde özellikler mevsimsel özellik taşıyan konaklama işletmelerinde muhasebe personelinin yetiştirilmesi hem uzun zaman almakta hem de maliyetli olmaktadır (Uyar ve Yelgen, 2012: s.345).

Devlet Muhasebesi

Devlet muhasebesinin amacı, genel yönetim kapsamında yer alan merkezi yönetim, yerel yönetimler ve sosyal güvenlik kurumları arasında ortak muhasebe ve raporlama standartları ile karşılaştırma yapmaya ve konsolide edilmeye uygun bir ortam oluşturmaktır (Sipahi vd., 2007:6). Bu amaçla, devletin ekonomik hayat üzerinde doğurduğu etkileri kayıt altına alarak, sonuçları raporlamak ve bilgi kullanıcılarının gereksinim duyduğu doğru, güvenilir ve kaliteli mali bilgileri üretmek devlet muhasebesinin görevidir (Çetiner vd., 2011: s.13).

Ülkelerin muhasebe kayıtlarından hareketle mali yapı hakkında doğru kararlar alınmasında kaynak olan ve ekonominin içinde bulunduğu kriz veya olumlu durumların net şekilde görünmesine imkan tanıyan devlet muhasebesi, kamu mali yönetiminin yapı taşlarından biridir (Akçakanat, 2010: s.183).

Adaletli bir gelir dağılımı, harcamalarda disiplin sağlanması, hangi kaynağın ne amaçla harcandığının tespiti için kamu gelirlerinin elde edilmesi ve kullanılmasında doğru mali kararların alınmasını sağlayacak güvenilir bilgi akışına gereksinim vardır (Elmacı ve Sevim, 2015: s.116-117).

Böyle önemli bir role sahip olan kamu sektörü muhasebesinde muhasebe işlemlerin yürütülmesi, stratejik maliyet yönetiminin ve denetimin gerçekleştirilmesi, gerekli bilgi ve deneyime sahip personelin eğitimi ile mümkün olabilecektir.

Çürük ve Doğan (2001) genel olarak muhasebe eğitiminin işletmelerin taleplerini karşılama düzeyini araştırdıkları çalışmada, banka muhasebesi, sigorta muhasebesi, inşaat muhasebesi, devlet muhasebesi ve konaklama muhasebesi derslerinin verilme düzeyi ile bu husustaki işletme temsilcilerinin taleplerini de araştırmışlardır. Türkiye'deki 500 büyük işletme yöneticisi ile yapılan görüşme sonucunda, işletme temsilcilerinin çoğunluğu sigorta muhasebesi ve devlet muhasebesi derslerinin talep edilenin altında olduğu ve üniversitelerde kısmen

verilmesi gerektiğini belirtirken, banka muhasebesi, inşaat muhasebesi ve konaklama muhasebesi derslerinin verilme düzeyi ile bu hususta işletmelerin talepleri arasında istatistikî olarak anlamlı bir farkın olmadığı anlaşılmıştır (Çürük ve Doğan, 2001: s.47).

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın amacı, muhasebe ihtisas alanlarına yönelik lisans düzeyinde verilen muhasebe eğitiminin mevcut durumunun tespitidir. Bu amaçla, Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinin çeşitli fakülteleri bünyelerinde yer alan işletme bölümlerinin ders plan ve programları incelenmiş ve okutulan muhasebe dersleri muhasebe ihtisas alanı olarak nitelendirilebilecek kategoriler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın, eğitimin paydaşları arasında yer alan öğrenci, öğretici ve yönetim açısından üç yönlü fayda sağlayacağı düşünülmektedir. İlk olarak öğrenciler, mezuniyet sonrası muhasebe alanında kendilerini bekleyen çalışma alanları hakkında bilgi edinecek ve bu alanlara ilişkin derslere yönelebilecektir. İkinci olarak, muhasebe akademisyenleri muhasebe eğitiminde ihtisas muhasebe alanlarında verilecek dersler için kendilerini yenilemeleri gerekliliğinin farkına varabilecektir. Son olarak çalışmanın, ders plan ve programlarında yeterli ölçüde yer almayan ihtisas muhasebe alanlarına yönelik derslerin artırılması konusunda üniversitelerin ilgili birim yöneticileri için kaynak oluşturması beklenmektedir.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmanın evrenini, devlet ve vakıf üniversitelerine bağlı fakültelerin Türkçe eğitim veren işletme bölümleri oluşturmaktadır. Türkiye'de 2017 yılı itibariyle, Yükseköğretim Kurulu'na bağlı 109'u devlet 76'sı vakıf olmak üzere toplam 185 üniversite bulunmaktadır. Ancak işletme bölümü olmayan, yabancı dilde eğitim veren veya yeni kurulan, aktif olarak eğitim vermeyen ya da internet üzerinden ders programlarına ulaşamayan üniversiteler çalışmaya dahil edilemediğinden 111 adet üniversite (80'i devlet 31'i vakıf) çalışma kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda söz konusu üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler, İşletme, İktisat, Siyasal Bilgiler, Açık Öğretim, Sosyal ve Beşeri Bilimler, İnsan ve Toplum Bilimleri, İşletme ve Yönetim Bilimleri gibi çeşitli fakülte

bünyelerinde yer alan 111 adet işletme bölümü eğitim programı ana kütle olarak alınmıştır.

Araştırmada, tanımlayıcı araştırma modeli kullanılmış olup, gerekli veriler içerik analizi yöntemi ile elde edilmiştir. Bu noktada, öncelikle “sigorta muhasebesi, banka muhasebesi, turizm işletmeleri muhasebesi, inşaat işletmeleri muhasebesi, devlet muhasebesi ” ana başlıkları araştırma konusu olan ve özel uygulamalar gerektiren muhasebe ihtisas alanları olarak kabul edilmiştir. Bunlar dışında, sayılan başlıkları içerdiği düşünülen “ihtisas muhasebesi” dersi de ayrı bir kategori olarak değerlendirilmiştir. Çalışma işletme bölümlerinde, özellikle bu ihtisas alanlarına ilişkin belirlenen ders başlıklarına yakın kelimeler içeren derslerin olup olmadığı ile sınırlandırılmış, içeriğinde kısmen söz konusu ihtisas alanlarının yer aldığı farklı ders başlıkları araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Yine çalışmadaki diğer bir kısıt, tarım işletmeleri muhasebesi, sağlık işletmeleri muhasebesi, enerji sektörü muhasebesi vb. sektörel muhasebe alanları olarak kabul edilebilecek diğer alanların çalışmaya ayrı bir başlık olarak dahil edilmemesidir. Bu konuların, bazı üniversitelerde ihtisas muhasebesi adı altında verildiği gözlemlenmiştir.

Muhasebe derslerine ilişkin veriler, Yükseköğretim Kurulu'nun resmi web sayfası olan www.yok.gov.tr adresinden Türkiye’de eğitim veren devlet ve vakıf üniversitelerine bağlı fakültelerin işletme bölümlerinin internet sayfalarından ders programlarına ulaşılarak alınmıştır. Böylece ihtisas muhasebe alanlarına ilişkin derslerin bu üniversitelerde verilme düzeyi, ders saati ve seçimlik/zorunlu olma durumu da dikkate alınarak incelenmiştir.

3.3. Araştırma Bulguları

Bu kısımda, öncelikle ders programlarında ihtisas muhasebe alanlarına yönelik ders olan üniversite sayısına ilişkin dağılım hakkında bilgi verilecektir. İlgili bilgiler aşağıda tablo 1’ de gösterilmiştir.

Tablo-1: İhtisas Muhasebe Alanlarına İlişkin Derslerin Üniversitelerde Verilme Durumu

İhtisas Muhasebe Alanı Ders Olma Durumu	Sigorta Muhasebesi	Banka Muhasebesi	Turizm İşletmeleri Muhasebesi	İnşaat İşletmeleri Muhasebesi	Devlet Muhasebesi	İhtisas Muhasebesi
Ders olan üniversite (Devlet)	4	29	4	3	3	25
Ders olan üniversite (Vakıf)	-	1	-	-	-	-
TOPLAM	4	30	4	3	3	25
Ders olmayan üniversite (Devlet)	76	51	76	77	77	55
Ders Olmayan üniversite (Vakıf)	31	30	31	31	31	31
Toplam	107	81	107	108	108	86

Tablo-1'e göre, üniversitelerin işletme bölüm programlarında en fazla yer bulan ihtisas muhasebe alanı "banka muhasebesi" dir (30). Bunu "ihtisas muhasebesi" genel başlığı altında verilen dersler (25) takip etmektedir. Ders planlarında en az sayıda yer verilen ihtisas muhasebe alanı ise "inşaat işletmeleri muhasebesi" ve "devlet muhasebesi" dir (3) dir. Yine, tüm ihtisas muhasebe alanları içinde yalnızca bir vakıf üniversitesinin ders programında yalnızca banka muhasebesi dersi olduğu görülmektedir.

Genel olarak bakıldığında banka muhasebesi (%27) ve ihtisas muhasebesi (%23) dışındaki alanlarda üniversitelerin çok azının ders programlarında ilgili ihtisas muhasebe alanına yönelik ders bulunmaktadır.

Aşağıdaki kısımda incelenen işletme bölüm ders programlarında sırayla banka muhasebesi, sigorta muhasebesi, inşaat işletmeleri muhasebesi, turizm işletmeleri muhasebesi, devlet muhasebesi ve ihtisas muhasebe alanlarına yönelik verilen derslere ilişkin bilgiler tablolar halinde yer almaktadır. Programlarda var olan dersler, dersin adı, kredisi ve seçimlik/zorunlu olma durumu açısından incelenmiştir.

Tablo-2: Banka Muhasebesi İhtisas Alanına İlişkin Dersler

Ders İsimleri	Ders Sayısı			Ders Saati		
	Toplam	Z	S	2	3	4
Banka Muhasebesi	14	1	13	5	9	-
Banka İşlemleri ve Muhasebesi	2		2		2	
Bankalar Muhasebesi	1		1		1	
Banka ve Sigortacılık Muhasebesi	1		1		1	
Bankacılık Muhasebesi	1		1		1	
Finansal Hizmetler Sektöründe Muhasebe Uygulamaları	1		1		1	
Banka ve Sigorta Muhasebesi	3		3	1	2	
Banka Ve Sigortacılık İşlemleri Muhasebesi	1		1		1	
Finansal Kurumlar Muhasebesi	2		2		2	
Katılım Bankacılığı Muhasebesi	1		1		1	
Katılım Bankalarında Finansal Raporlama	1		1		1	
Finansal Kurumlarda Raporlama ve Analiz	1		1		1	
Banka İşlemleri Muhasebesi	2		2		2	
Banka ve Sigorta İşlemleri Muhasebesi	1		1		1	
Toplam	32	1	31	6	26	

Tablo-2 incelendiğinde farklı fakültelerdeki işletme bölümlerinde banka muhasebesi ihtisas alanına ilişkin 32 farklı isim altında dersin verildiği ve en çok kullanılan ilk iki ders isminin “banka muhasebesi”(14) ve “banka

ve sigorta muhasebesi”(3) olduğu görülmüştür. Yine tabloya göre, bu alana yönelik verilen derslerin 31’i seçimlik 1’i zorunlu olarak ders programlarında yer almaktadır. Ders saatleri açısından incelendiğinde ise 6 dersin 2 saat, 26 dersin 3 saat olarak verildiği tespit edilmiştir.

Tablo-3: Sigorta Muhasebesi İhtisas Alanına İlişkin Dersler

Ders İsimleri	Ders Sayısı			Ders Saati		
	Toplam	Z	S	2	3	4
Sigorta İşletmeleri ve Muhasebesi	1		1		1	
Sigortacılık İşletmeleri Muhasebesi	1		1	1		
Sigortacılık Muhasebesi	1		1		1	
Sigorta Muhasebesi	1		1		1	
Toplam	4		4	1	3	

Tablo-3’ e göre farklı fakültelerde işletme bölümlerinde 4 farklı isimde sigorta muhasebesi ihtisas alanına ilişkin ders verilmektedir. Yine tabloya göre, bu alana yönelik verilen derslerin tamamı seçimlik olarak ders programlarında yer almaktadır. Ders saatleri açısından incelendiğinde ise 1 dersin 2 saat, 3 dersin de 3 saat olarak verildiği tespit edilmiştir.

Tablo-4: İnşaat İşletmeleri Muhasebesi İhtisas Alanına İlişkin Dersler

Ders İsimleri	Ders Sayısı			Ders Saati		
	Toplam	Z	S	2	3	4
İnşaat Muhasebesi	4		1		1	
Konaklama ve İnşaat muhasebesi	1		1		1	
Toplam	5					

İnşaat işletmeleri muhasebe alanına ilişkin verilen iki ders olup, sadece Bartın ve Bilecik Şeyh Edebali Üniversitelerinde seçimlik düzeyde ve üç saat olarak verilmektedir.

Tablo-5: Turizm İşletmeleri Muhasebesi İhtisas Alanına İlişkin Dersler

Ders İsimleri	Ders Sayısı			Ders Saati		
	Toplam	Z	S	2	3	4
Turizm ve Konaklama Muhasebesi	1		1		1	
Turizm İşletmeleri Muhasebesi	3		3		3	
Turizm Muhasebesi	1		1		1	
Konaklama ve İnşaat Muhasebesi	1		1		1	
Toplam	6		6		6	

Tablo-5 incelendiğinde turizm işletmeleri muhasebe ihtisas alanına ilişkin 4 farklı isim altında dersin verildiği ve en çok kullanılan ders isminin “turizm işletmeleri muhasebesi (3)” olduğu görülmüştür. Yine tabloya göre, bu alana yönelik verilen derslerin tamamı seçimlik ve üç saat olarak ders programlarında yer almaktadır.

Tablo-6: Devlet Muhasebesi İhtisas Alanına İlişkin Dersler

Ders İsimleri	Ders Sayısı			Ders Saati		
	Toplam	Z	S	2	3	4
Devlet Muhasebesi	2		2		2	
Devlet Muhasebe Sistemi	1		1		1	
Toplam	3		3		3	

Tablo-6 incelendiğinde devlet muhasebesi ihtisas alanına ilişkin dersin iki farklı isim altında, seçimlik ve üç saat olarak verildiği görülmüştür.

Tablo-7: Genel Başlık Adı Altında Verilen Dersler

Ders İsimleri	Ders Sayısı			Ders Saati		
	Toplam	Z	S	2	3	4
İhtisas Muhasebeleri	4		4	1	3	
İhtisas Muhasebesi	11		11	2	9	
Uzmanlık Muhasebesi I	1		1		1	
Uzmanlık Muhasebesi II	1		1		1	
Uzmanlık Muhasebesi	4		4		4	
Uzmanlık Muhasebeleri	1		1		1	
Sektör Muhasebesi	2		2		2	
Sektörel Muhasebe	1		1		1	
Türsel Muhasebe	1		1		1	
Toplam	26		26	3	23	

Tablo-7 incelendiğinde farklı fakültelerdeki işletme bölümlerinde genel başlık adı altında ihtisas muhasebesine ilişkin 9 farklı isim altında ders verildiği ve en çok kullanılan ders isminin “ihtisas muhasebesi(11)” olduğu görülmüştür. Yine tabloya göre, bu alana yönelik verilen derslerin tamamı seçimlik olarak ders programlarında yer almaktadır. Ders saatleri açısından incelendiğinde ise 3 dersin 2 saat, 23 dersin 3 saat olarak verildiği tespit edilmiştir.

Tablolar incelendiğinde, genel olarak ders programlarında toplam ders sayısı açısından en fazla yer bulan ihtisas muhasebe alanının “Banka Muhasebesi” olduğu ve genelde ilgili derslerin seçimlik düzeyde ve 3 saat olarak verildiği görülmüştür. En az ders sayısı ise “Devlet Muhasebesi” alanına aittir. Bu durum aşağıda tablo 8’ de karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

Tablo-8: İhtisas Muhasebe Alanlarına İlişkin Toplam Ders Sayıları

	Sigorta Muhasebesi	Banka Muhasebesi	Turizm İşletmeleri Muhasebesi	İnşaat İşletmeleri Muhasebesi	Devlet Muhasebesi	İhtisas Muhasebesi
Toplam Ders Sayısı	4	32	6	5	3	26
Zorunlu Ders Sayısı	-	1	-	-	-	-

4. SONUÇ

Çalışmada, “banka muhasebesi, sigorta muhasebesi, turizm işletmeleri muhasebesi, inşaat işletmeleri muhasebesi ve devlet muhasebesi” olmak üzere beş başlık altında incelenen ihtisas muhasebe alanlarına yönelik üniversite lisans düzeyindeki muhasebe eğitiminin mevcut durumu ve işletme bölümleri ders plan ve programlarında gerekli derslerin verilme düzeyi incelenmiştir.

Sonuçlar dikkate alındığında, lisans düzeyinde muhasebe eğitiminde ihtisas muhasebe alanlarına yönelik ders sayısının yetersiz olduğu ya da hiç bulunmadığı görülmektedir. Genel olarak ders programlarında toplam ders sayısı açısından en fazla yer bulan ihtisas muhasebe alanının “banka muhasebesi” olduğu ve genelde ilgili derslerin seçimlik düzeyde ve 3 saat olarak verildiği görülmüştür. En az ders sayısı ise “devlet muhasebesi” alanına aittir. Özellikle Vakıf Üniversitelerinde ihtisas muhasebesi dersi olarak bir tek ders bulunmaktadır. Her bir ihtisas muhasebesi için ders programlarında en çok kullanılan ders isimleri sırasıyla, “banka muhasebesi(14)”, “inşaat muhasebesi(4)”, “turizm işletmeleri muhasebesi(3)” ve “devlet muhasebesi(2)” dir. Sigorta işletmeleri muhasebesi için ise dört isim altında dört ders verilmektedir. Bunlar; “sigorta işletmeleri ve muhasebesi”, “sigortacılık işletmeleri muhasebesi”, “sigortacılık muhasebesi” ve “sigorta muhasebesi” dir. Yine çalışmada, sektör ayırımına gidilmeden 9 farklı isim altında 26 adet genel ihtisas muhasebesi dersi bulunduğu görülmüştür.

Sektörel personel ihtiyacının karşılanabilmesi için, banka muhasebesi, sigorta muhasebesi, inşaat işletmeleri muhasebesi, turizm işletmeleri muhasebesi ve devlet muhasebesi gibi ihtisas muhasebe alanlarına yönelik derslerin, gerekli bilgi ve beceriyi kazandıracak şekilde ders

planlarında yer alması gerektiği düşünülmektedir. İşletme ders programlarına sektöre özgü faaliyet konularının muhasebeleştirilmesi ve finansal raporlanmasına yönelik seçimlik de olsa derslerin dahil edilmesi bu konuda eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu doğrultuda, sektör temsilcileri ile üniversite birim yöneticileri bir araya gelerek, sektör talepleri doğrultusunda sektöre özgü muhasebe ders ve içeriklerinin verilme düzeyi gözden geçirilmelidir. Yine sektöre özgü muhasebe eğitimlerinin akademisyen ve sektör temsilcileri işbirliğiyle verilmesi faydalı olabilecektir. Böylece öğrenciler teori ve pratik uygulamaları eşzamanlı olarak görme imkanına sahip olabileceklerdir

Bundan sonraki araştırmalarda lisans programları dışında lisansüstü programları da söz konusu ihtisas muhasebe alanları açısından araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Acar, V. (2011). İnşaat Sektörü ve Muhasebe Bilgi Sistemi Bağlamında Muhasebe Meslek Mensuplarından ve Muhasebe Eğitiminden Beklentiler, *XXX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, “Sektörlerin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri”, 27 Nisan-1 Mayıs, Antalya, 257-285.

Akçakanat, Ö. (2010). Devlet Muhasebe Sistemi Alanında Yaşanan Gelişmelerin Ülke Deneyimleri Açısından Değerlendirilmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(11), 183-195.

Akgüç, Ö. (2011). *Banka Finansal Tablolarının Analizi*, Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul.

Benligiray, Y. (2009). *Uzmanlık Muhasebeleri* (2. Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara.

Çetiner, E. (2002). *Konaklama İşletmelerinde Muhasebe Uygulamaları*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Çetiner, E., Söyler, İ., ve Çolak, H.B. (2011). *Devlet Muhasebesi*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Çına Bal, E., Çil Koçyiğit, S. ve Öztürk, V. (2011). Konaklama Sektörünün Muhasebe Eğitiminden Beklentileri ve Ankara'daki 5 Yıldızlı Otellerde Uygulama, *XXX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, “Sektörlerin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri”, 27 Nisan-1 Mayıs, Antalya, 241-255.

- Çürük, T. ve Doğan, Z. (2001). Muhasebe Eğitiminin İşletmelerin Taleplerini Karşılama Düzeyi: Türkiye Örneği, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 28(3-4), 281-310.
- Elmacı, O. ve Sevim, Ş. (2015). Endüstri 4.0 Paradigması Çerçevesinde Muhasebe Eğitiminde Temel Yetenekler Ve Stratejik Değerler Nasıl Geliştirilir? Kaynak Tabanlı Bir Model Önerisi, XXXIV. *Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, “Muhasebe Eğitimi Yeniden Düşünmek Ve Yapılandırmak”, 27 Nisan-1 Mayıs, Antalya, 99-131.
- Hayırsever Baştürk, F. (2016). Sigortacılık Alanında Yüksek Lisans, Doktora Eğitiminin Gerekliği Ve Mevcut Durum, *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 215-224.
- İbiş, C. ve Çoban Çelikdemir N. (2011). Bankacılık Sektörünün Muhasebe Eğitiminden Beklentileri, XXX. *Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, “Sektörlerin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri”, 27 Nisan-1 Mayıs, Antalya, 1-27.
- Sipahi, B. (2011). *Bankacılık İşlemleri Ve Muhasebesi*, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Sipahi, B., Yanık, S., ve Topal, C. (2007). *Devlet Muhasebesi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Süklüm, N. (2017). Turizm Eğitimi Veren Meslek Yüksekokulları Ders Programlarının Muhasebe Dersleri Açısından İncelenmesi, *İşletme Bilimi Dergisi(JOBS)*, 5(1), 71-86.
- Şişmanoğlu, E. ve Arıkboğa, D. (2011). Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına (TFRS) Geçişin Sigorta Şirketleri Üzerindeki Etkileri, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, (4), 97-143.
- Türksoy, A. (2011). *Konaklama Yönetim Muhasebesi*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Uyar, S. ve Yelgen, E. (2012). Konaklama İşletmelerinin Muhasebe Eğitiminden Beklentileri, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 327-348.
- Ünal, O. (2013). Bankacılık Sektörünün Muhasebe Eğitiminden Beklentileri, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 210-225.
- Yıldırım, M. (2008). *Banka Muhasebesi*, TBB Yayınları No:258, İstanbul.